

Η εμπειρία της Ιρλανδίας και διδάγματα για την Ελλάδα

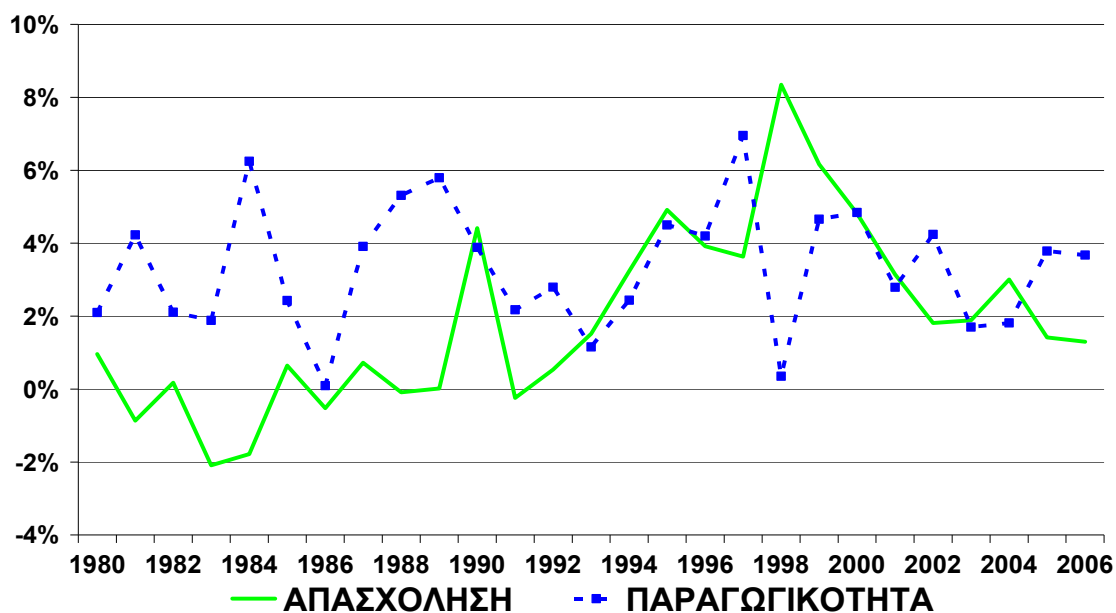
του Γκίκα Α. Χαρδούβελη
Καθηγητή Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς
και Οικονομικού Συμβούλου της EFG-Eurobank

Στη δεκαετία του 1990 η Ιρλανδία κατάφερε να ανεβάσει το βιοτικό της επίπεδο στο μέσο ευρωπαϊκό όρο μέσα σε 7 χρόνια. Η απότομη αυτή άνοδος και σύγκλιση και οι λόγοι που την προκάλεσαν έχουν κινήσει το ενδιαφέρον σε χώρες όπως η Ελλάδα, οι οποίες αναζητούν και αυτές τη δική τους συνταγή παρόμοιας επιτυχίας. Την περασμένη Τρίτη πραγματοποιήθηκε ημερίδα για το θέμα αυτό υπό την αιγίδα της EFG-Eurobank με ομιλητές δύο Ιρλανδούς, τον κ. Pat McArdle και τον κ. Dan Flinter, και δύο Έλληνες, την κ. Λουρή – Δενδρινού και τον κ. Πολεμαρχάκη. Την ημερίδα προλόγισαν ο Υπουργός Ανάπτυξης κ. Σιούφας, ο Διευθύνων Σύμβουλος της EFG-Eurobank κ. Νανόπουλος και ο Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος κ. Καραμούζης. Στο τέλος των ομιλιών, οι ακροατές βομβάρδισαν τους ομιλητές με πλειάδα εύστοχων ερωτήσεων. Σκοπός του άρθρου είναι να συνθέσει τα συμπεράσματα της ημερίδας, συμπεριλαμβανομένων και των ερωτήσεων του ακροατηρίου, τόσο για τις αιτίες του ιρλανδικού θαύματος όσο και για τα διδάγματα που πιθανόν να προσφέρει η ιρλανδική εμπειρία για την άσκηση οικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα.

1. Αιτίες του Ιρλανδικού θαύματος

Για να αντιληφθούμε τι συνέβη πρέπει να κατανοήσουμε ότι το ιρλανδικό θαύμα δεν είναι μόνο θαύμα παραγωγικότητας της εργασίας, αλλά κυρίως θαύμα αύξησης της συνολικής απασχόλησης. Στο παρακάτω Διάγραμμα 1 περιγράφονται οι ρυθμοί αύξησης της παραγωγικότητας εργασίας και της συνολικής απασχόλησης από το 1980 έως σήμερα. Παρατηρήσατε ότι στην Ιρλανδία οι ρυθμοί αύξησης της παραγωγικότητας ήταν υψηλοί και στη δεκαετία του 1980, πριν ξεκινήσει η μεγάλη αναπτυξιακή της πορεία. Αντίθετα, η μεγάλη αύξηση στην απασχόληση παρατηρείται μετά το 1993 και συνδέεται άμεσα με τους τότε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Την περίοδο 1994-2001 της ονομαζόμενης «Κέλτικης Τίγρης», η συνολική αύξηση της απασχόλησης ήταν 41%.

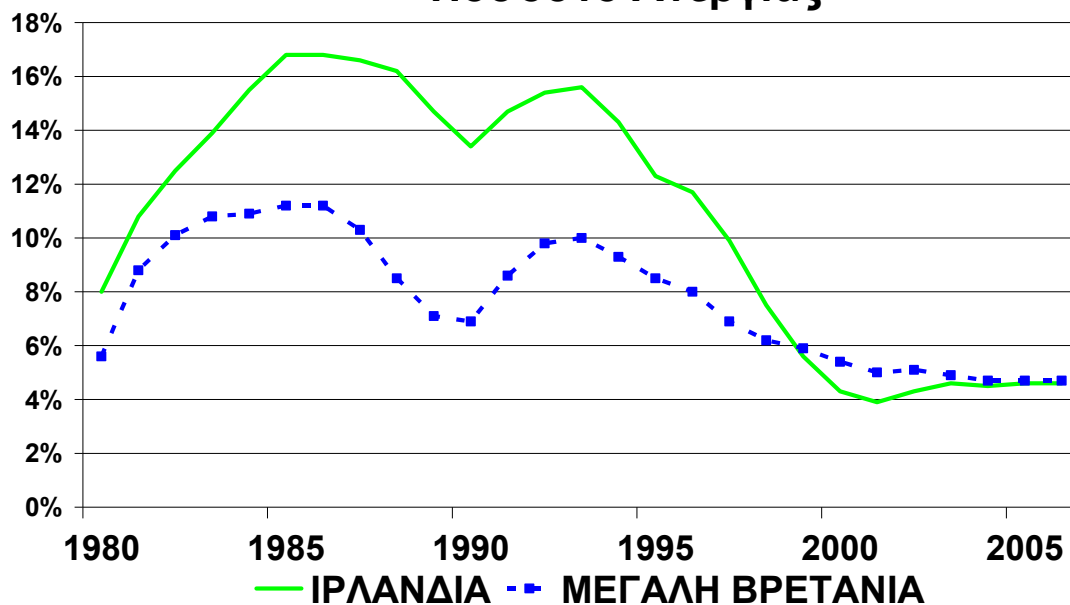
Διάγραμμα 1
Ιρλανδία: Ρυθμοί μεταβολής απασχόλησης & παραγωγικότητας

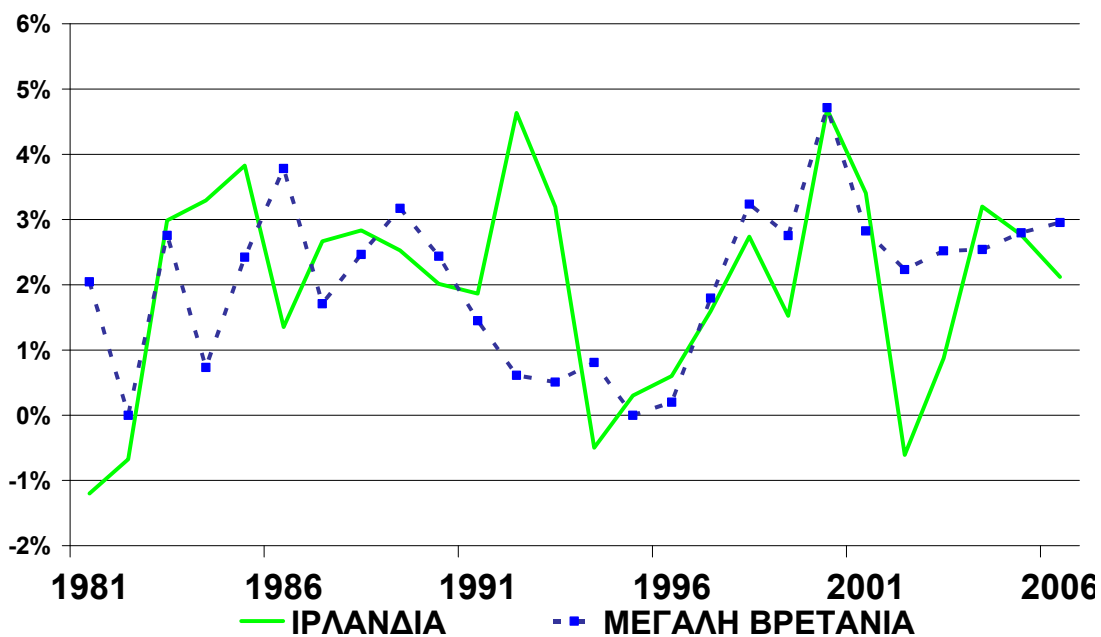
Τι ήταν αυτό που έκανε την απασχόληση να εκτιναχθεί μετά το 1993; Η απάντηση πρέπει να έρθει και από την πλευρά της προσφοράς εργασίας και από την πλευρά της ζήτησης επιπλέον εργαζομένων από τις επιχειρήσεις. Στην πλευρά της προσφοράς εργασίας η Ιρλανδία είχε διαχρονικά ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό: Η προσφορά εργασίας συνδέονταν άμεσα με την αγορά εργασίας της Μεγάλης Βρετανίας. Οι Ιρλανδοί εργαζόμενοι μετανάστευαν εύκολα προς τη Μεγάλη Βρετανία όταν οι συνθήκες στη χώρα τους ήταν άσχημες. Όμως, στη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 οι συνθήκες στην αγορά εργασίας ήταν άσχημες και στη Μεγάλη Βρετανία. Αυτό φαίνεται στο Διάγραμμα 2, όπου περιγράφεται το ποσοστό ανεργίας στις δύο χώρες. Το αποτέλεσμα ήταν μια μαζική επάνοδος των Ιρλανδών στη χώρα τους, που αύξησε τον πληθυσμό της χώρας και τους απασχολούμενους, όταν οι Ιρλανδικές και ξένες επιχειρήσεις ξεκινούσαν την επέκτασή τους στην Ιρλανδία και άρχισαν να προσλαμβάνουν. Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό ήταν η μαζική είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας και μάλιστα υπό μορφή μερικής απασχόλησης. Η ελαστικότητα αυτή στην προσφορά εργασίας κράτησε και τους ρυθμούς αύξησης των πραγματικών

μισθών σε χαμηλά επίπεδα (Διάγραμμα 3), επιτρέποντας στις επιχειρήσεις αθρόες προσλήψεις και υψηλά κέρδη.

Διάγραμμα 2
Ποσοστό Ανεργίας

Διάγραμμα 3
Ρυθμοί μεταβολής πραγματικών αποδοχών ανά εργαζόμενο

Το ερώτημα λοιπόν για το ιρλανδικό θαύμα περιορίζεται στο υπόλοιπο ερώτημα για το ποια ήταν η αιτία που έκανε τους επιχειρηματίες να επιθυμούν την επέκταση των δραστηριοτήτων τους στη δεκαετία του 1990 και όχι πριν. Εδώ πρέπει να πούμε ότι οι ιρλανδικές κυβερνήσεις είχαν ήδη μηδενίσει τους φορολογικούς συντελεστές στα κέρδη από τις εξαγωγές από τη δεκαετία του 1960. Είχαν επίσης ξεκινήσει να επενδύουν στην παιδεία από τη δεκαετία του 1960. Είχαν στήσει μηχανισμούς προώθησης των εξαγωγών τους στο εξωτερικό από τη δεκαετία του 1970. Με άλλα λόγια, πολλοί από τους λόγους που συνέτρεξαν στο ιρλανδικό θαύμα προϋπήρχαν. Τι το καινούργιο λοιπόν συνέβη τότε, που απελευθέρωσε το επιχειρηματικό ενδιαφέρον;

Το σημείο καμπής ήταν η αναγνώριση στα μέσα της δεκαετίας του 1980, ότι η προηγούμενη επεκτατική δημοσιονομική πολιτική επιδείνωνε την οικονομική κατάσταση της χώρας αντί να τη βελτιώνει. Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης το 1985 είχε ξεπεράσει το 100% του ΑΕΠ και οι τόκοι απορροφούσαν τεράστια κονδύλια. Η ανεργία είχε φτάσει στο 17%, διάφορα επιδόματα είχαν πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις για τον προϋπολογισμό, ενώ επικρατούσε ένα έντονο αίσθημα απελπισίας παντού. Συγχρόνως, η γειτονική Μεγάλη Βρετανία, που παραδοσιακά αποτελούσε οδό διαφυγής, είχε παρόμοια προβλήματα. Η πόρτα για τους εργαζόμενους ήταν παντού κλειστή! Έτσι το 1987 επιτεύχθηκε μια συμφωνία ανάμεσα στα κόμματα και τους εκπροσώπους των εργαζομένων για ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης, που αρχικά τουλάχιστον θα βασίζονταν σε μειωμένες πραγματικές αποδοχές και σε μείωση των κρατικών δαπανών, ακόμα και αν αυτό συνεπάγονταν απολύσεις εργαζομένων! Στη συμφωνία, υπήρχε και η μείωση του ωραρίου, αλλά δεν είχε προβλεφθεί αρχικά η μείωση της φορολογίας στο εισόδημα από εργασία. Αυτό έγινε αργότερα, όταν η αρχική πολιτική άρχισε να αποδίδει. Σημειώνεται ότι στη συνέχεια οι Ιρλανδοί ακολούθησαν τριετή προγράμματα «Κοινωνικών Δεσμεύσεων», που τηρήθηκαν και απέδωσαν.

Αυτό λοιπόν που επέτρεψε τη μεγάλη αλλαγή μετά το 1987 ήταν η δημιουργία ενός ενάρετου κύκλου υψηλής κερδοφορίας των επιχειρήσεων, προσέλκυσης ξένων επιχειρήσεων, αύξησης των φορολογικών εσόδων, σχετικής μείωσης των κρατικών δαπανών, μείωσης στα έξοδα από τόκους,

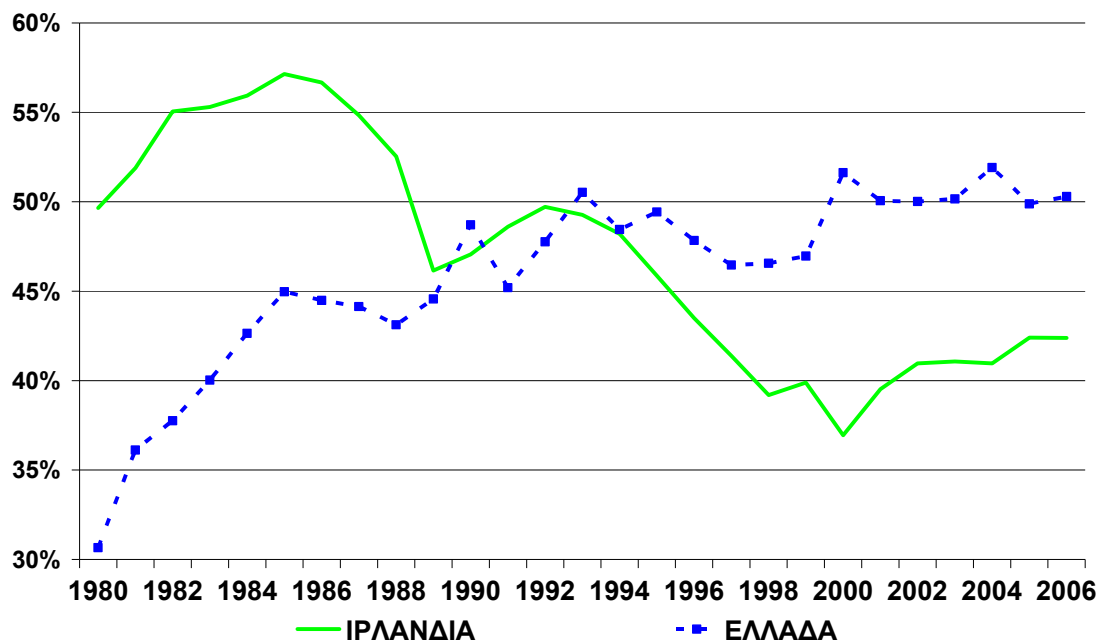
αύξησης της απασχόλησης και διαρκούς επέκτασης της οικονομικής δραστηριότητας χωρίς πληθωριστικές πιέσεις. Αργότερα μειώθηκαν και οι φορολογικοί συντελεστές στο εισόδημα από την εργασία και στα κεφαλαιακά κέρδη, ενώ τα τελευταία χρόνια, η Ιρλανδία όπως και η Κύπρος έχουν πιεστεί από τους υπόλοιπους Ευρωπαίους σε έναν ενιαίο συντελεστή στα κέρδη όλων των επιχειρήσεων. Οι ομιλητές μας ανέφεραν ότι παρά το μικρό φορολογικό συντελεστή στα κέρδη των επιχειρήσεων, που είναι 12,5%, σήμερα η Ιρλανδία έχει τα υψηλότερα έσοδα από τη φορολογία των επιχειρήσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες.

Στο Διάγραμμα 4 περιγράφεται ενδεικτικά το ύψος της δημοσιονομικής προσαρμογής που επιτεύχθηκε στην Ιρλανδία στο πολιτικά δύσκολο σκέλος των κρατικών δαπανών. Στην Ιρλανδία παρατηρείται μετά το 1987 μια σταδιακή μείωση των κρατικών δαπανών ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου εισοδήματος.¹ Αντίθετα, στην Ελλάδα είχαμε αύξηση έως το 1993 και σταθεροποίηση έκτοτε. Οι Ιρλανδοί κατάφεραν να μειώσουν το χρέος τους, που σήμερα είναι στο 30% του ΑΕΠ, επειδή οι κρατικές τους δαπάνες αυξάνονταν με πολύ μικρότερους ρυθμούς από το ονομαστικό ΑΕΠ.

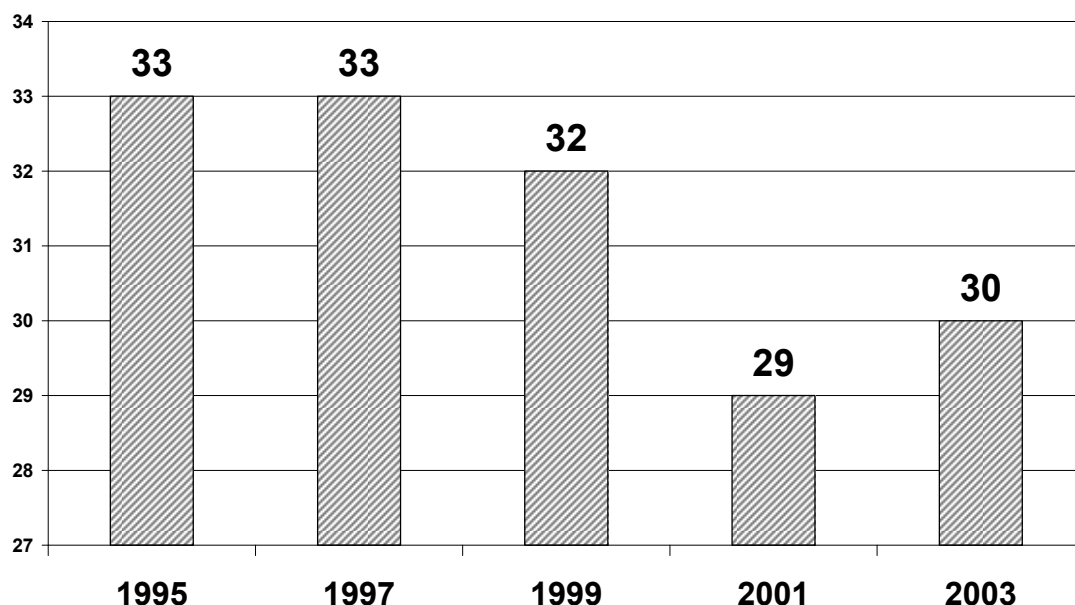
¹ Χρησιμοποιούμε το ακαθάριστο εγχώριο εισόδημα ως μέτρο μεγέθους της εγχώριας οικονομίας διότι στην Ιρλανδία αυτό αυξήθηκε με μικρότερους ρυθμούς από το Α.Ε.Π. Το Α.Ε.Π. περιλαμβάνει και την κερδοφορία των ξένων επιχειρήσεων και είναι σήμερα στην Ιρλανδία περίπου 20% υψηλότερο.

Διάγραμμα 4
Κρατικές δαπάνες ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος

Ένα εύλογο ερώτημα είναι αν τελικά οι εργαζόμενοι κατέληξαν να είναι οι χαμένοι, παρά τις θυσίες που έκαναν. Η απάντηση είναι ότι κέρδισαν και οι εργαζόμενοι. Το εθνικό εισόδημα αυξήθηκε τόσο πολύ, βρίσκεται στο 104% του μέσου ευρωπαϊκού σήμερα, που όλοι κέρδισαν. Μια δεύτερη απάντηση δίνει η τροχιά του δείκτη ανισοκατανομής του εισοδήματος (Gini Coefficient). Συγκρίσιμα στοιχεία πριν το 1995 δεν υπάρχουν, αλλά τα στοιχεία μετά το 1995 δείχνουν μια μικρή βελτίωση στην κατανομή του εισοδήματος, επειδή το ύψος της ανισοκατανομής μειώνεται (Διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5
Ιρλανδία: Δείκτης ανισοκατανομής εισοδήματος (Συντελεστής GINI)

2. Διδάγματα για την Ελλάδα

Είναι ξεκάθαρο ότι το μεγάλο άλμα της πραγματικής σύγκλισης που έγινε στην Ιρλανδία στην επταετία 1994-2001 δεν μπορεί να επαναληφθεί στη σημερινή Ελλάδα με τον τρόπο που έγινε στην Ιρλανδία. Το σημείο εκκίνησης για την Ελλάδα σήμερα δεν είναι μια οικονομική κρίση, που να μπορεί εύκολα να συσπειρώσει τα πολιτικά κόμματα και όλους τους κοινωνικούς εταίρους, ιδιαίτερα τους εργαζόμενους, σε αμοιβαίες υποχωρήσεις, όπως έγινε στην Ιρλανδία. Όμως, η ιρλανδική εμπειρία παρέχει άλλα χρήσιμα διδάγματα.

Το πρώτο προφανές δίδαγμα είναι η ανάγκη επίτευξης όσο το δυνατόν ευρύτερης κοινωνικής συναίνεσης στην οικονομική πολιτική που ακολουθείται. Με τη συναίνεση όχι μόνον αποφεύγονται οι κοινωνικές συγκρούσεις, αλλά δημιουργείται συνήθως και ένας ενάρετος κύκλος ευημερίας με πολλαπλασιαστικά οφέλη. Ένα δεύτερο δίδαγμα είναι η οριοθέτηση μιας δέσμης οικονομικών πολιτικών με κοινή φιλοσοφία και προοπτική και όχι απλώς η εφαρμογή ασύνδετων πολιτικών. Η δέσμη αυτή υπάρχει στη χώρα

μας μέσω της διαδικασίας της Λισσαβόνας, που θα πρέπει όμως να μην παραμείνει ως άσκηση επί χάρτου.

Τα ουσιαστικά διδάγματα από την ιρλανδική εμπειρία, όμως, δεν έχουν να κάνουν με τις πολιτικές που ακολούθησαν οι Ιρλανδοί, αλλά με το τρόπο που εφάρμοσαν τις πολιτικές αυτές. Οι Ιρλανδοί ήταν ιδιαίτερα επίμονοι στη μακρόπνοη στρατηγική τους για επενδύσεις στην παιδεία – παρά το γεγονός ότι έχαναν αρχικά τους αποφοίτους των πανεπιστημίων τους στο εξωτερικό, αλλά και στην πολιτική τους προώθησης των εξαγωγών και προσέλκυσης ξένων επενδύσεων σε τομείς που οι ίδιοι υστερούσαν. Για παράδειγμα, η Ιρλανδία επένδυσε στο λογισμικό από τα πέτρινα χρόνια, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όπως επένδυσε και στη γνώση. Δεν της βγήκε η προσπάθεια τότε λόγω των μακροοικονομικών ανισοροπιών που περιέγραφα. Όμως συνέχισε την πολιτική της. Ρισκάρισε. Επένδυσε στα call centers προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980, στο διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό επιχειρείν στις αρχές της δεκαετίας του 1990, στη βιο-φαρμακευτική στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Σήμερα προσπαθεί να σπρώξει την έρευνα στα πανεπιστήμιά της ώστε να δημιουργήσει τα μελλοντικά προϊόντα με την υψηλή προστιθέμενη αξία. Η Ιρλανδία δεν μείωσε απλώς τα γραφειοκρατικά και φορολογικά εμπόδια στις ξένες επιχειρήσεις, αλλά έκανε έρευνα αγοράς και προσπάθησε να προσεγγίσει επιλεκτικά εταιρείες σε συγκεκριμένους τομείς. Το δίδαγμα για την Ελλάδα είναι ότι χρειάζεται να κράτος να έχει υπομονή, μακρόπνοη στρατηγική και να σκέφτεται ως επιχειρηματίας ώστε να μπορεί να συνδράμει τον επιχειρηματία χωρίς να τον υποκαθιστά.

Σήμερα, όλοι στην Ελλάδα έχουμε το ερώτημα: **Από πού θα έρθει η ανάπτυξη στη χώρα μας;** Ποια είναι τα δικά μας συγκριτικά πλεονεκτήματα; Ποιοι τομείς της οικονομίας που αναμένεται να ευδοκιμήσουν στο μέλλον; Έχουμε σκοπό, για παράδειγμα, να φέρουμε ένα εκατομμύριο Βορειο-Ευρωπαίους για να ζουν στη χώρα μας τουλάχιστον έξι μήνες; Θέλουμε να γίνουμε κέντρο ηλεκτρονικού εμπορίου στην ευρύτερη περιοχή; Μα πώς, αφού ακόμα και τα χρήματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για τα ευρωζωνικά δίκτυα συνεχίζουν να λιμνάζουν; Τα ερωτήματα είναι πολλά και

οι απαντήσεις δύσκολες. Συνεχίζουμε να κάνουμε θετικά βήματα και υπάρχει στη χώρα μας μια αισιοδοξία για το μέλλον. Αυτό δεν συνεπάγεται επανάπαυση. Απεναντίας, η παγκοσμιοποίηση σήμερα αλλάζει συνεχώς τους κανόνες του παιχνιδιού. Επομένως, απαιτείται συνεχής εγρήγορση και σωστές επιλογές τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από το δημόσιο τομέα. Οι Ιρλανδοί μας δείχνουν το δρόμο της εγρήγορσης